

**EVENTYRSKOGEN
BARNEHAGE**
- gir omsorg, trygghet, glede
og voksne tilstede

BARNES MEDVIRKNING

Ny rammeplan høst 2017

2. Barns medvirkning

- Barnehagen skal ivareta barnas rett til medvirkning ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna kan få uttrykke sitt syn på barnehagens daglige virksomhet, jf. barnehageloven §§ 1 og 3, Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon art. 12 nr. 1.
- Barna skal få mulighet til aktiv deltakelse i planleggingen og vurderingen av det som skjer i barnehagen.
- Alle barn skal erfare å få innflytelse på det som skjer i barnehagen.
- Barnehagen skal være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov.
- Også de yngste barna har rett til å gi uttrykk for sine synspunkter på egne vilkår.
- Barnehagen må observere og følge opp de yngste barnas ulike uttrykk og behov.
- Barnas synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med deres alder og modenhet.
- Barna skal ikke overlates et ansvar de ikke er rustet til å ta.

Temahefte om barns medvirkning

fra 2006, av Berit Bae, Brit Johanne Eide, Nina Winger, Aud Eli Kristoffersen –
Kunnskapsdepartementet

«§ 3 Barns rett til medvirkning. Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.»

Hva betyr dette?

- Begrepet medvirkning betyr i henhold til norsk synonymordbok «*assistere, bidra, delta, gjøre sitt, ha en finger med, hjelpe, influere, spille inn, spille en rolle, opptre, spille.*»
- Hvert barn har rett til å erfare at deres stemme blir tatt på alvor og har virkning i fellesskapet
- ...handler om å delta i beslutningsprosesser, være med å bestemme over hva som skal skje og hvordan det skal gjøres. Direkte innflytelse og inndirekte, gjennom å bli lyttet til i forkant av beslutningsprosesser
- Barns rett til å få støtte i å uttrykke seg, bli synlig og ha en virkning i sosial sammenheng. Innebærer en forpliktelse til å få frem barns

synspunkt, og til å la det de uttrykker få konsekvenser for det pedagogiske arbeidet.

- Retten til å uttrykke seg gjelder alle barn, inkludert barn med funksjonshemninger, minoritetsspråklige, stille barn, småbarn m.m, i en lydhør og respektfull holdning som samtidig er støttende i forholdt til barns ikke-språklige/kroppslige/non-verbale uttrykksmåter, ligger inngangsporten til å vise respekt for barn som medmennesker
- Pedagogene (barnehagepersonalet) må reflektere over hvordan man forholder seg til barnas forskjellige uttrykksformer i dagligdags praksis. Det blir nødvendig å rette oppmerksomheten mot individuelle forskjeller når det gjelder kommunikasjonsstil og uttrykksmåter
- Pedagogene er forpliktet til å få fram barns synspunkt, og til å la de de uttrykker få konsekvenser for det pedagogiske arbeidet.
- Pedagogene må ha et bevisst forhold til forskjellighet i barnegruppen.
- Barns syn skal ikke bare innhentes, synspunktene skal også tillegges vekt.

Ett eksemempel på hva som blir tolket som barns medvirkning, men som likevel ikke er det:

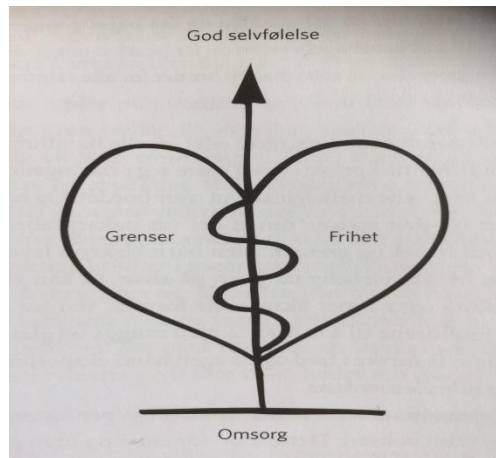
«Mange barnehager følger en rutine de kaller «valgstund». Ved begynnelsen av frileksperioden får de gjennom valgstunden mulighet for å velge et rom hvor de kan leke sammen med venner. De deltar og gjennomfører sine valg av lekekrok etter et ritual bestemt av de voksne, mens kommunikasjoenn barane imellom tyder på at det er svært viktig å komme i samme lekekrok som en venn/veninne. Men denne muligheten innskrenkes etter hvert som barna «velger/trekker» lapper, fordi antallet barn i hvert rom er begrenset. De voksne kan si at barna er med å bestemme hvor de skal leke, men det som er viktigst for barna er å leke med dem de har lyst til.» Deltagelse i valgstunden er altså ingen garanti for medvirkning i den retning barna ønsker. Dette illustrerer at det er nødvendig å tenke kritisk igjennom og se om de metodene man velger for å gi barna medvirkning, virkelig tar vare på barns rett til å øve innflytelse ut fra hva som er viktig for dem.

Om barns rett til tankefrihet: (Barnekonvensjonen)

1. partene skal respektere barnets rett til tanke, samvittighets- og religionsfrihet
2. Partene skal respektere foreldrenes, eventuelt vergenes, rett og plikt til å veilede barnet om utøvelsen av hans eller hennes rettigheter på en måte som samsvarer med barnets gradvise utvikling.

«At barn har tankefrihet innebærer blant annet at barn kan fantasere, dikte, kritisere og rose – uten at myndighetspersoner har rett til å sensurere eller overprøve barnets tanker»

OPPDRADELSE MELLOM FRIHET OG GRENSER av Tone Strømøy

Genrelt kan vi si at oppdragelse er *summen av de påvirkninger av følelsesmessig, intellektuell og fysiologisk art som et menneske møter i sitt miljø. Mer systematisk er oppdragelse når det er profesjonelt planlagte og utførte tiltak for å nå et pedagogisk mål. En slik systematisk oppdragelse kan være undervisning, indoktrinering, sosialisering og terapi*(Ped.psykologisk ordbok).

Oppdragelse kan både fremme og hemme utvikling.

Når vi jobber profesjonelt med barn, får vi selv en unik sjanse til å gå tilbake til egen barndom. Hva var bra? Hva var mindre bra? Og hva var kanskje til og med skadelig for meg? Å oppdra barn krever tanker og selvinnsikt av oss.

Den demokratiske barneoppdragelsen, eller dialogmodellen:

Denne oppdragelsesformen bunngrunnet i et helhetssyn som tar betraktning barnets alder og forutseninger. Her prøver vi å få til en balanse mellom barnets og omgivelsenes behov og rettigheter. Vi ønsker å bevare barnets skapende spontanitet, men innenfor en sosialt akseptabel ramme.

- Barnet må lære å gi og ta
- Barnet skal lære å kreve sin rett, men må også gi avkall på noe til fordel for andre barn og voksne.
- I denne oppdragelsesformen er det en likeverdighet mellom barnet og den voksne.

Men den voksne må, nettopp i kraft av det å være voksne og ha tilegnet seg kunnskap og erfaringer, ta ansvar for å beskytte, begrense, lede og gi kunnskap til barnet, som er underveis.

Eksempel:

Pernille på 3 år skal i barnehagen. Det er høst, det begynner å bli kaldt. Hun vil ikke ha på seg lue. Det er ikke noe poeng i å forhandle seg frem til at hun skal slippe å ha på lua. Far, som skal følge henne til barnehagen, må ta ansvar for at hun får på varme klær, ellers kan hun bli syk. Så det far kan gjøre, er å la henne få velge mellom den rosa eller den stripete lua. Da vil Pernille oppleve å bli hørt, og tatt på alvor. Hun får rett til å velge hvilken lue hun vil ha. (Men hun får ikke rett til å velge bort lua! Far har ansvar for at hun får på seg varme klær.)

Målet med oppdragelsen er at barnet:

- På en eller annen måte må få opplevelse av å mestre
- Må få muligheter til å bruke alle sansene sine
- Skal utvikle en evne til å kunne reflektere og TENKE SELV! (De får først en refleksjonsevne ved 4-års alderen).
- Skal lære seg å sette grenser for seg selv, og lære seg å si *nei!*
- Skal lære seg å respektere *andres* grenser

Hvordan barnet skal få opplevelsen av å mestre, vil variere for hvert enkelt barn, rett og slett fordi de er forskjellige. Når barn er så forskjellige, er det rettferdig å oppdra dem med bakgrunn i denne forskjelligheten.

Vi må også ha en bevissthet i forhold til om vi fremmer eller hemmer utviklingen av en god selvfølelse hos barnet.

Hvis vi er for snille, kan vi bli selvutslettende, Usynlige og utydelige, og andre kan også bli litt usikre på oss. Mange barn sliter med selvhevdelse, de mangler trygghet og trenger hjelp for å utvikle en god selvfølelse. Noen barn trenger å trene seg i å bli litt mer synlige. Da er det vår oppgave å oppmuntre dem til det. De må kunne si det de mener og hevde sin rett. Det meste kan sies, hvis det sies på en ærlig, positiv og konstruktiv måte. Vi kan også lære barn at humor og sjarm kan være nyttige egenskaper å være i besittelse av.

Andre barn trenger tvert imot å bli dempet, selv om de selv tviler på dette! Og de må derfor i møte med den voksne bli roet ned. Dette kan også på sikt få styrket selvfølelsen til det enkelte barnet, da det kan bli lettere for barnet å se andre og fungere bedre sammen med andre. Det vil også gjøre barnet mer trygt i sosiale situasjoner. Men en må samtidig være forsiktig, så en ikke «klusser» med det spontane i barnet.

Barnet må få nok frihet til å gjøre egne erfaringer og lære av disse og av sine egne handlinger, men samtidig må det få grenser. Vi setter grenser for at barn skal sosialiseres, det vil si tilpasse seg og lære samfunnets normer og krav. Når

man gir barn mulighet til denne vekslingen, vil de etter hvert lære om egne grenser, både fysiske og psykiske.

Et eksempel fra et måltid i barnehagen illustrerer dette:

Max på nesten to år sitter og tuller med melkeglasset sitt. Han tester kanskje ut hvor mye han kan helle før det renner over? Til slutt tar han hele glasset og snur det opp ned, slik at melken renner utover og griser til hele langbordet, hvor det sitter 12 barn og tre voksne. Max har her vært langt ute på frihetssiden og må settes grenser for. Han blir snakket til av barnehagelæreren og får beskjed om at slik får han ikke lov til å gjøre, for da søler han til bordet for alle sammen, og det er ikke hyggelig.

Dette er en situasjon som illustrerer «det ideelle handlingsrommet». Max fikk nok frihet til å prøve seg og gjøre erfaringer om hva som ville skje hvis han helte melkeglasset ut over bordet og han fikk også klare grenser fra den voksne om at det var uakseptabelt. Han fikk veksle mellom frihet og grenser. Målet er å utvikle en god selvfølelse. Dette rommet må gi barnet mulighet til nok frihet til å lære av egne handlinger og erfaringer. Samtidig må det få grenser, for blant annet ikke å skade seg selv eller andre. Vi sender ikke en to-åring ut i trafikken for at han skal erfare og lære at biler er farlige. Barn trenger grenser også for å lære om egne fysiske og psykiske grenser.

Barn trenger egne erfaringer, også for å kjenne følelser som glad-følelse, lei-seg-følelse, redd-følelse, sint-følelse og lykke-følelse. Barn må lære seg å kjenne på følelsene sine, for følelser er viktige brikker i menneskenes varselsystem – og det kan være farlig å skru dem av. Utfordringen blir at barn må lære seg til å mestre følelsene sine og mestre konflikter. Når barn lærer seg å håndtere dette, vil det også medføre en styrket selvfølelse. Alt vi opplever som mestring, vil føre til en bedre selvfølelse.

Barn trenger utfordringer – det får de hvis vi lar dem få oppleve frihet.

Det blir vår utfordring å hjelpe barnet til å tolke følelsene sine og snakke om dem, slik at barnet blir mer kjent med seg selv og mer bevisst på sine egne reaksjoner (følelser). Ingen følelser er mer riktige enn andre, men noen følelser kan fremelskes og noen kan dempes. Vi har alle tanker og følelser som det er best ikke å omsette i handling. Ved å lære barn å ta egne følelser på alvor, lærer de mer om seg selv og andre. Og de kan få mulighet for å lære å kanalisere følelsene til mer akseptable former. Hvis Pia er rasende på Viktoria, så skal hun ikke slå (selv om det er det hun ønsker og tenker), hun skal få hjelp til å si *hvorfor* hun er sint, og kanskje oppmuntres til å snakke med Viktoria. Uansest er det helt uakseptabelt å slå. Da er det bedre å bruke en bokseball.

Omsorg er grunnmuren i ethvert menneskes liv!

Omsorg må sees på som en relasjon – ikke som en ting. Det er handlingen overfor barnet som blir innholdet i omsorgen. Vi kan si at en handling eller en væremåte er omsorgsfull eller ikke. Forutsetningen i omsorgen er at vi gjør en positiv handling for barnet, og barnet opplever og føler en trygghet. Omsorg har også med holdninger å gjøre. Hvis omsorgen skal være ekte, må vi forholde oss til barnet på en måte som anerkjenner barnet fra barnets situasjon. Det blir her en gjensidighet mellom den voksne og barnet.

Vi kan snakke om to typer omsorg, den naturlige, og den profesjonelle eller etiske omsorgen. Etisk omsorg for mennesker som vi ikke er følelsesmessig knyttet til, for eksempel i pedagogiske institusjoner.

Omsorg kan deles i 4 elementer:

- **Omsorg har et relasjonelt element** (Vi er grunnleggende avhengige av hverandre. Det er viktig hvordan vi møter den omsorgstrengende, ikke bare hva vi gjør. Ved f.eks. å vise innlevelse, ta seg tid, lytte.)
- **Omsorg har et handlingselement** (Praktiske handlinger, krever at en i hver enkelt situasjon gjør overveielser og skjønnsmessige vurderinger. Det holder ikke at bare at vi bryr oss om barnet, vi må synliggjøre det i konkrete handlinger.)
- **Omsorg er knyttet til følelser** (Det er følelsene som umiddelbart berører oss. Det er følelsene som oppfatter situasjonen. Følelsene er et nødvendig instrument for å sanse omsorgsmottakerens situasjon. For eksempel merker elevene fort om læreren er genuint opptatt av dem.)
- **Omsorg har et moralsk og yrkesetisk element.** (Det dreier seg om verdier og vurderinger vi gjør eller lar være å gjøre. Dette har å gjøre med hvordan vi oppfører oss mot hverandre. Vårt menneskesyn som pedagoger reflekteres i omsorgen vi gir barna.)

«Omsorg er å ta seg av andre, spesielt når de ikke har det bra» Uttrykt av en ungdom.

Trygghet, tillit, og omsorg er grunnlaget for all god læring, både for å lære å bli et medmenneske med en godt utviklet empatisk evne, og også i forhold til kunnskapstilegnelse og kunnskapslæring.

Hva menes med grensesetting?

Barn trenger grenser for å lære seg til å fungere i forhold til seg selv og andre. Målet med å sette grenser for barn, er at de skal gjøre de ytre grensene vi setter for dem om til sine egne indre grenser. Når vi lærer barn at det ikke er lov å slå (vi som voksne setter da ytre grenser), og barnet senere kommer i en situasjon

hvor det opplever at det har lyst til å slå, skal det «ringe en varselampe i hodet på barnet» som signaliserer at det ikke skal gjøre det. barnet har da fått omgjort de ytre grensene til sine egne indre grenser, som «sier» at det ikke skal slå. Og barnet vil da ikke slå. Vi lærer barnet å besinne seg. Selvregulering.

Målet med å gi barnet grenser i oppdragelsen, er at de skal mestre dem på egenhånd. Dette skjer først i samarbeid med en voksen, deretter skal barnet forholde seg til grensene på egen hånd. Dette kan igjen føre til at barnet utvikler empati og lærer seg til medmenneskelighet – til å se og forstå hvordan andre mennesker har det, og til å respektere andres grenser.

Empati

En godt utviklet empatisk evne vil styrke selvfølelsen, da dette har med mestring å gjøre. Å mestre livet i forhold til seg selv og andre gir en god selvfølelse. Barn er født med evne til empati, og det kommer an på de voksne i barnets omgivelser om denne evnen utvikles eller bremses.

Å ha empati betyr å ha en evne til å leve seg inn i en annens situasjon og forstå hvordan den andre har det. Denne evnen er medfødt, og det er den voksnes ansvar at den blir utviklet hos det enkelte barnet. Det kan skje ved at vi setter grenser for barn, ved at vi er anerkjennende, og ved at vi er bevisste på vår egen væremåte overfor barnet.

Fokuser på det gode barnet gjør, og ros det! Det vil forsterke den gode følelsen det er å gjøre de riktige tingene – og det vil igjen fremme en god selvfølelse hos barnet. Å ha en empatisk væremåte og at vi viser dette i følelse og handling, er en del av menneskets godhet. Barn trenger også oppmuntring for å utvikle sin prososiale atferd.

Når Trine gir dukken sin til Mette i den hensikt at hun kan få låne den, er det viktig at vi roser Trine: «Så snill du var nå, Trine! Nå ble Mette glad, du ser hun smiler.»

Barnet må lære seg selv å kjenne ved å føle og kjenne både på lyse og mørke sider ved seg selv, og det må også lære seg til å håndtere dem. Når barnet har lært å håndtere sinnet sitt, har det også utviklet sitt kjennskap til seg selv og funnet en måte å oppdage sin empatiske kompetanse på. Hvis vi er bevisste på vår væremåte for å styrke barnets selvfølelse, vil vi bekrefte de empatiske uttrykkene, og sette en stopper eller en grense for de destruktive eller aggressive.

Vennskap

Det er mye god læring i et vennskap, det er sosialisering på et høyt nivå. Barn som har gode vennefølelser for hvoerandre, lærer seg koder eller kommunikativ kompetanse for at det skal bli naturlig å «gi og ta» - en gjensidighet og et samspill som ethvert godt forhold bygger på, og som er en livslang prosess.

Hvordan setter vi grenser for barn?

Hvordan vi ordlegger oss og hvilke ord vi velger å bruke når vi snakker til barn, har også noe å si for hvordan selvfølelsen utvikles. En god regel her, er å prøve å unngå følgende uttrykk eller ordre:

- Du skal
- Du bør
- Du må

Hvis vi mener at Emil skal skal lufte hunden og kanskje til og med har en avtale med han, er det fort gjort å si: «Du må lufte Trofast!». Dette er en ordre som fort blir oppfattet negativt av Emil. En bedre variant er «Trofast må luftes, for hva skjer hvis ikke Trofast blir luftet? Er det urimelig at du tar den jobben etter skolen?» i den siste varianten tar vi Emil med på avgjørelsen i ansvarsfordelingen av omsorgen rundt Trofast. Emil vil da bli mer positiv til å lufte hunden. Fokuser på det positive – det som fungerer.

Viktige tanker rundt grenser og frihet

- Får barn i dag nok mulighet til å veksle mellom frihet og grenser?
- Klarer vi som pedagogier i barnehagen å oppfylle barnets behov for «det ideelle handlingsrom»?
- Gir vi fr eksempel barnet den tiden de trenger for selv å kunne finne frem til egne valg?
- Er det det for mange styrte aktiviteter – ser vi symptomer på stress hos barna?
- Har barn i barnehagen liten mulighet til å prøve friheten?

Det finnes en liten bok som heter «Mobberer, musen og meg, - om å ha det godt med seg selv og andre». Mobberer fremstilles her som den som undertrykker andres følelser. Musen blir fremstilt som den som undertrykker egne følelser. Det er en bok som oppmuntrer barn til å si sin mening, og den gir følgende råd:

- Vil du be om hjelp, så si det!
- Blir du sint – så si det!
- Er du glad i en annen – så si det!
- Ønsker du å si nei til noe – så si det!

Selvfølelse

Barnet utvikler selvfølelsen i relasjonen eller i samhandlingen med seg selv og viktige omsorgspersoner. Forutsetningen for å utvikle god selvfølelse er at

barnet har gode samspillsrelasjoner. Det betyr at det er et godt samspill mellom barnet og de voksne.

For hver negativ kommentar vi gir, trengs det minst ni positive kommentarer for å «veie opp» for den ene negative. Det vil jo da si at vi må være bevisste på måten vi snakker til barn på. Om vi må ikke undervurdere dem!

Det grunnleggende er at vi ser dem og tar dem på alvor. Barn har en egen identitet og egne rettigheter – barnet er en egen person. Vi som voksne på gi baret rett til å ha egne meninger, egne erfaringer og egne opplevelser. Vi trenger ikke godtda dem som riktige, men vi må være villige til å la barnet ha sitt syn. Når vi opplever at Ole på tre år faller av trehjulssykkelen i barnehagen, og gråter og sier han har slått seg, er det viktig å ta Oles perspektiv. Vi som voksen vet ingenting om hvordan han opplever dette. Og da er det ganske nedlatende å rope: «Neida, dette gikk bra, du slo deg nok ikke! Ikke gråt nå.» Hva vet vi om hvordan Ole opplevde den situasjonen? Kanskje fallet ikke var så stgt eller gjorde så fysisk vondt? Kanskje Ole hadde behov for litt oppmersksomhet fordi det ikke var så greit hjemme for tiden, og at dette fallet var det som fikk det til å renne over for ham og ha ham anledning til å reagere.

Dette ble en erfaring som kom i tillegg til en annen erfaring han hadde opplevd den morgenen, nemlig at mor og far kranget høylytt og var svært sinte på hverandre. Dermed ble opplevelsen av fallet av sykkelen forsterket ut fra morgens erfaring/opplevelse. Hadde vi tatt Ole på alvor, så hadde vi trøstet ham, lyttet til ham, og snakket med ham og ikke til ham.

Kjennetegn på anerkjennende væremåte:

- **Forståelse og innlevelse.** (Se på handlingen hos barnet. Hva betyr denne handlingen? Hva vil barnet med det det gjør? Hva opplever barnet? Her er det en sammenheng mellom anerkjennende og erkjennelse. Vi må vite noe og forstå noe om det skal anerkjennes. Det innebærer at vår empatiske innlevelsessevne blir innbygget i anerkjennelse. Vi anerkjenner barnet, og vi selv erkjenner – vi blir klar over noe. For å kunne forstå barn, må vi kunne lytte til dem! Ved å lytte til barn må vi få med både hva barnet sier verbalt, og ikke minst hva det viser med kroppsspråket).
- **Bekreftelse.** (Ved å vise at vi bekrefter barnet må vi kommunisere tilbake, både verbalt og nonverbalt, at vi forstå barnet. Det er trygghetsskapende at den voksne forstår. Utordringen blir også å få tak i barnets egen refleksjon).
- **Åpenhet – å kunne oppgi kontrollen.** (Her er det den store utfordringen om at vi voksne er åpne for hva som skjer her og nå. Vi må kunne ta vare på det spontanei barnet, og da må vi kune oppgi kontrollen. Vi må kunne legge vekk planer for å være tilgjengelige for og interessert i det som

barnet er opptatt av. Vi må prøve å frigjøre oss fra egne assosiasjoner for å kunne være åpne i forhold til barnets opplevelse her og nå.)

- **Selvrefleksjon og avgrensethet.** (Ved en anerkjennende væremåte må den voksne ha perspektiv på seg selv og ha et forhold til egne opplevelser. Vi må kunne skille mellom hva som foregår i oss selv, og hva som foregår i barnet. Vi må skjønne at barnet kan ha sine egne opplevelser. Jo mer selvflekkert jeg er, jo mer er jeg i stand til å skille mellom egne og andres opplevelser. Og jo mer atskilt jeg er, desto mer har jeg et forhold til hva som foregår i meg selv. Dette dreier seg om at vi ikke projiserer våre egne erfaringer over på barnet. Hvis voksne skal hjelpe barn til å bli selvstendige og få en god selvfølelse, må vi selv jobbe med å bli bevisst oss selv og kunne se barnet som atskilt, det vil si som et eget, selvstendig menneske. Vi må prøve å ta barnets perspektiv ved å snakke med det og lytte til det. Dette må vi gjøre med en følelsesmessig ærlighet. Vi må være kongruente.

Å være anerkjennende er en holdning, hvor essensen er en grunnleggende respekt for barnet.

Når et barn vil fortelle oss noe og gjør det, skjer følgende:

- De gjenopplever og bearbeider en erfaring
- De setter den tidligere opplevelsen i sammenheng med denne opplevelsen her og nå
- De søker bekreftelse på seg selv

Når Anette mandag morgen i barnhagen kommer løpende i full fart og renner over av iver etter å fortelle at hun har sett Brødrene Løvehjerte på teater med farmor, vil følgende kunne skjer: Hvis de voksne i barnehagen er interesserte, lytter til henne og lar henne fortelle, vil hun oppleve at dette virkelig var en stor og flott begivenhet. Hun speiler seg i andres reaksjoner på seg selv – på en positiv måte og vil få styrket selvfølelsen sin. Motsatt vil hun hvis de voksne ikke ser henne eller er interessert – oppleve at dette kanskje ikke var noe stort? Hun speiler seg igjen i andres reaksjoner på seg selv – på en negativ måte – og vil få redusert selvfølelsen sin. Og det kan til og med føre til at hun ikke lenger synes teaterbesøket med farmor var så flott! Så vil noen kanskje si at vi har ikke tid til å høre på alle historier i barnehagen mandag morgen. Og det kan sikkert være riktig, men da kan vi for eksempel si til Anette: -Dette høres kjempespennende ut, og når jeg har skiftet bleie på Bente, så vil jeg gjerne høre mer om det!

Alle barn har rett til å bli elsket og føle seg betydningfulle, da dette er et grunnleggende behov for mennesket. Barn har et spesielt behov for det, da barn er i en sårbar fase av livet

Humor og glede

Det å ha det gøy sammen og le sammen, er noe annet enn å ha det gøy på andres bekostning eller le av andre. Sarkasme, ironi, skadefryd, hånletter og spydigheter vekker følelser av skam og og å være utenfor. Dette viser også at avsenderen uttrykker en form for sinne, og har ingenting med ekte glede å gjøre. Ironi og sarkasme er det vi kan kalle dobbeltkommunikasjon. Det er ingen god kommunikasjonsform. Barn blir utsikre når de er utsatt for det. skal en fremme barns selvfølelse, som også innebærer at de blir trygge på seg selv, må vi tilstrebe en følelsesmessig ærlighet, eller det vi kaller konkrusens. Dette har vi når det vi sier samsvarer med kroppsspråket vårt og tonefallet i måten vi uttrykker de verbale ordene på.

Å møte glade barn gjør noe med oss voksne – det er få affekter som er så «smittsomme» som gleden. Vi føler selv glede. Men det er dessverre lett å slukke denne gleden. Negative kommentarer virker som et utmerket brannslukningsapparat! Og slike bør brukes minst mulig, for det trengs ni positive kommentarer for å veie opp for ett negativ utsagn.

Den positive kommunikasjons rolle:

- Positiv kommunikasjon tydeliggjør det positive. Ved at positive egenskaper trekkes frem i en sosial sammenheng, blir de styrket og varige.
- Når positiv kommunikasjon blir en del av miljøet, skapes tillit og trivsel
- Positiv kommunikasjon hjelper et miljø til å se at noe positivt er kommet i gang. Det er mulig å se en positiv utvikling før det er påviselige resultater. Slik øker sjansen for fremgang.
- Det er mulig å kommunisere positivt med seg selv: minne seg selv om brukbare ting en har fått til. Det kan være spesielt viktig for den som lever i et likegyldig eller fiendtlig miljø eller i et miljø preget av konkurranse og mye negativ kommunikasjon
- Positiv kommunikasjon beskytter oss mot at stadige negative budskap skal overvelde oss, isolere oss eller gjøre oss deprimerte. Reklame kan indirekte være negativ kommunikasjon ved at den minner oss om at vi stadig «bør bli smartere», «mer tiltrekkende», eller at vi stadig må gjøre det ene eller det andre «for å bli populære». Bombardement fra tv-skjermen om alle ulykkene i verden er en annen type negativ kommunikasjon.
- Positiv kommunikasjon i gruppen fører til at gruppens samlede ytelser øker i forhold til det medlemmene til sammen ellers kunne fått til.

- Positiv kommunikasjon hjelper oss til å beskytte muligheter vi har som ennå ikke er blitt til noe. Vi er så smått i gang; det går trått; det vi får til, er «bare bagateller». Kommer vi inn i et positivt samspill med andre, fører det til at små spirer blir til noe mer.

Voksnes ansvar- hva innebærer det?

Ansvar er å ta vare på tillitten til våre medmennekser, og at vi ikke skader den tilliten.

«Jeg holder alltid en flik av et annet menneskets liv i min hånd». (Løgstrup)

Dette ansvaret er det spesielt viktig at vi ivaretar overfor barn, som er totalt prisgitt voksnes tillit for å kunne utvikle seg, lære og utvikle en god selvfølelse. Barn er født nysgjerrige og vitebegjærlige, og de er motiverte for å lære, men de må føle seg trygge og få utviklet en god selvfølelse og selvrespekt for at blant annet denne motivasjonen for å lære opprettholdes.

Tillit er grunnleggende i all relasjon mellom mennesker. Når vi har tillit til andre, utleverer vi også oss selv til den andre. Våre liv er viklet inn i hverandre – vi er avhengige av hverandres omsorg og omtanke. Løgstrup er opptatt av noen betingelser som ligger bak ethvert møte med andre mennesker, han kaller de spontane livsytringer. De kalles spontane da de manifesterer seg av egen drift, uten baktanker og utvunget. Livet ytrer seg slik – leg er livsytringene som skaper oss, ikke vi som skaper dem. Disse livsytringene er tillit, ærlighet, åpenhet, barmhjertighet, tilgivelse, medfølelse og håp. Livsytringene er et sett grunnverdier for menneskers samliv.

Vi må lære barn å gjøre det som er riktig i den gitte situasjonen for det enkelte barn, samtidig som det ikke skader tilliten til andre. Hvis vi voksne tilstreber å leve slik, er det kanskje lettere å lære barndet?

Den voksnes rolle

Læring er å tilegne seg kunnskap, og kan også føre til atferdsendring.

Barn lærer også at voksne på bakgrunn av hvordan de voksne opptrer og oppfører seg. Det kan vi kalle medlæring. De lærer ved å observere de voksnes handlinger og væremåte. De tar etter de voksne – imiterer dem. Når vi som voksne jobber med barn, har vi en unik sjanse til å gå tilbake til vår egen barndom. Vi kan oppleve å se at mange av våre egne holdninger, væremåter og meninger bygger på oppdragelsen vi fikk, eller hvordan vi observerte at de voksne vi hadde som rollemodell, oppførte seg. Det kan være mye selvinnsikt og læring om en selv i å ta et dypdykk i sin egen barndom.

Det som formet oss som barn, sitter ganske rotfestet i oss!

Men med selvrefleksjon og erkjennelse kan vi frigjøre oss for eksempel fra det vi ikke ønsker å bringe videre til neste generasjon. Vi kan sortere og skille mellom det som var bra og det som ikke var så bra. Så kan vi bygge videre på gode opplevelser fra egne barndom når vi oppdrar egne barn eller barna i barnehagen.

For et barn er det et helt grunnleggende behov at de må føle seg elsket!! Og det er barnet som må kjenne på denne følelsen. Det er ikke det samme som at vi voksne mener at vi elsker barnet og «gjør alt for det», barnet må selv være trygg på at det er elsket. Som voksne har vi selvfølgelig lov til å være slitne, lei oss og føle at vi ikke strekker til. Vi blir også sinte på barnet hvis det gjør noe vi ikke synes om. Det må vi få gi uttrykk for, men vi må alltid presisere at det er det barnet gjør, som gjør oss sinte; det er altså ikke barnet som gjør oss sinte, men handlingen barnet gjør.

Det viktigste i oppdragelsen av barn og oppdragelse til en god selvfølelse er følgende:

- **Barnet må få ubetinget kjærlighet**
- **Barnet må føle seg trygg på at vi som voksne tar ansvar for det og beskytter det**
- **Barnet må få omsorg**
- **Barnet må få grenser, men også frihet!**
- **Barnet må bli respektert for det lille unike mennesket det er**
- **Barnet må bli sett**
- **Barnet må bli hørt**
- **Barnet må få tid, det krever tid å oppdra barn!**
- **Barnet må få mulighet til å skaffe seg venner**
- **Barnet må også ha det gøy og utvikle humor**
- **Barnet må få opplevelsen av å mestre**
- **Barnet er født nysgjerrig og må fortsette å være det**
- **Vi må som oppdragere reflektere over vår egen væremåte overfor barnet.**
- **Vi må ikke uten videre overføre den oppdragelsen vi selv ble utsatt for til våre egne barn og barna i barnehagen**
- **Vi må ROSE barnet når det gjør de riktige handlingene**

Vi er heldige som får bli med barnet på dets reise gjennom barndommen!

Ikke alle barn har medbestemmelse i barnehagen

Barn som går i barnehage har ulik sosial bakgrunn. Barnehagen kan bidra til å jevne ut de sosiale forskjellene, men da må personalet ha blick for det enkelte barnet. Det har de ikke alltid, mener Lone Svinth.

Barnehagene er et utmerket sted for at alle barn, uansett sosial bakgrunn, skal få erfaring med medbestemmelse.

Men det er dessverre ikke alltid slik, mener Svinth. Den danske forskeren har i sin doktorgrad gjort videoopptak av voksne og barn i samspill. Hun har studert til sammen 24 ulike pedagogiske aktiviteter i to barnehager i Danmark. Hun har også intervjuet ansatte og barn i barnehagene.

IKKE ALLE FÅR DELTA

Studien hennes viser at ikke alle barn har like muligheter for å bidra til de pedagogiske aktivitetene. Ofte blir deres medbestemmelse begrenset av en svak posisjon i barnegruppen, dårlige danskunnskaper, eller at de voksne gir barna veldig forskjellig oppmerksomhet.

– Jeg så at i de tilfellene der barn hadde medbestemmelse, var dette noe barnet selv tok initiativ til, ikke de voksne.

Er du da for eksempel ikke god i språk, så er det vanskelig å komme på banen. Det kan bli en for tung byrde for barnet å løfte.

For å få medbestemmelse må du også utfordre de voksne. Men dette er ikke godtatt i alle kulturer, sier forskeren.

Konsekvensen kan være at de sosiale forskjellene ikke utjevnes, men heller reproduseres i barnehagen.

– Dette er kritisk, mener Svinth.

TRENGER ET NYTT BLIKK

Det er mye de ansatte i en barnehage kan gjøre for å få med alle barna. Men da må de ha et annet blick der barnet står mer i sentrum. Det er ikke nok å skrive i rammeplanen at barns medbestemmelse er viktig, sier hun.

– Det trengs et kulturelt skifte i synet på læring, i alle fall i Danmark.

– I dag forstår mange læring først og fremst som en kunnskapsoverføring fra den voksne til barnet. Men hvis du som barnehageansatt forsøker å skape en situasjon der barnet er aktivt, og du stiller deg ved siden av og utforsker, får du et annet perspektiv. Både på barnet og situasjonen.

Hun nevner et eksempel fra forskningen sin:

En gruppe på tre barn sitter rundt et bord og skal lage en sol som skal henges opp på avdelingen. Til det bruker de gule papptallerkener og piperensere som

skal settes fast som solstråler. Den voksne lager hull til piperenserne med en maskin, og barna skal sette dem fast.

Sandra på fire år har satt piperenserne slik at de stikker ut på begge sider av hullene. Da den ansatte ser dette, tar hun solen ut av hånden på Sandra og sier: «*De skal ikke sitte slik. Det er meningen at de skal ligne solstråler*», hvorpå hun fester dem slik hun mener er riktig. Sandra sitter stille og ser på, med nedsunkne skuldre, inntil hun til slutt forlater bordet.

– Jeg har mange eksempler på at voksne tar over aktiviteten og gjør situasjonen litt meningsløs. I situasjonen her lærer Sandra at hennes bidrag ikke er viktig. Hun kan ikke være med på å forme aktiviteten, og den voksne ser ikke situasjonen fra Sandras perspektiv, mener forskeren.

FÅ ØYE PÅ RELASJONEN

I dagens pedagogikk er det for stor vekt på barnets kompetanse, for eksempel at hun ikke kan dansk, framfor å se på samspillet mellom den voksne og barnet, mener Svinth. Hva er det du som voksen gjør for at det skal bli mulig for barnet å delta? Hva slags stemning skapes i samspillet?

Hun mener man må bestrebe seg på å få inn det hun kaller for *affektive krefter* i barnehagen.

– Med det mener jeg at vi må tenke på oss selv og hverandre som personer i en relasjon, ikke som atskilte individer. Hun bruker et konkret eksempel fra en av barnehagene for å illustrere dette: Avdelingens tolv barn på mellom tre og fem år skal spise. Barna har fått beskjed om å sitte med hendene på lårene og være stille, mens de voksne gjør maten klar og får de siste barna til bordet. Enkelte barn småsnakker lavt med sidemannen, men de fleste sitter stille. De voksne hysjer på barna flere ganger og minner dem om at de må sitte med hendene i ro. Åtte minutter har gått, og stemningen er anspent og tynget av de voksnes kontroll og irettesettelser. Formaningene som «Vær stille nå», «Vi skal hvile ørene, mens vi dekker bordet» blir hyppigere. Så begynner en av guttene å hoste svakt. Etter et par sekunder begynner et annet barn å hoste ganske lett. Hosten brer seg nå som en svak, men brusende energi rundt bordet mens barna følger hverandre årvåkent. Hosten opphører da en av de voksne sier med et ironisk tonefall: «*Så deilig det skal bli når dere har spist og skal ut og leke. Så kan dere løpe mye rundt og bli svært trøtte til dere kommer inn igjen.*»

– I denne situasjonen skaper de voksnes regler og irettesettelser en kontrollerende stemning, som barna opponerer mot med hosting. Hvis samspillet skal utvikles i en mer fruktbar retning, er det nødvendig at de voksne overveier hvilke regler og stemninger som kan gi et godt samspill mellom dem og barna under måltidet, sier Svinth.

Svinth konkluderer i sin doktorgrad med at de ansatte må åpne seg for barns perspektiver i større grad. Slik skaper de grobunn for å styrke barns deltakelse, mener hun.